

Nun
1.
2
3
4.
5.
6.
7.
8
9.
10
11.
12
13
14
15
16
17.
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27



DISPUTATIO POLITICA

De

BELLO,

quam

sub Sceptro Academico

Serenissimi Principis ac DOMINI,

DN. JOHANNIS WILHELMI,

DUC. SAX. JUL. CLIV. & MONT.

&c. &c.

Indultu Amplissimæ Facultatis Philosophicæ

PRO LOCO

in Eadem more majorum rite obtinendo,

publicæ Doctorum disquisitioni subicit

M. JO. FRIDERICUS *Horn* /

Pedestrium Copiarum Serenissim. Duc. Saxo-Vinariens.

vocatus Concionator,

RESPONDENTE

CHRISTOPHORO HEINRICO *à Rayn* /

Equite Misnico.

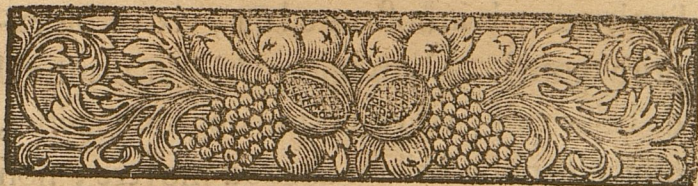
horis locoque consvetis

ad d. Febr. AO.M DC LXXXIX.

JENÆ,

Litteris N I S I A N I S.





2. D. B. V.

Mnes ferè totius Europæ anguli
& versus Orientem & versus Oc-
cidentem belli flammis sunt quasi
circumsepti. In plaga quippe Ori-
entali mirum in modum hætenus sæviit com-
munis iste Christiani nominis hostis, Turca,
qui veri Dei cultoribus non tantum minabatur
extrema, sed etiam invasionibus nos premebat
periculosissimis adeò, ut si ad vota ipsius res
bellicæ successissent, Christi nomen ejusdemq;
confessores haut dubiè prorsus extinxisset. Sed
Jehova pro sua pugnavit Ecclesia, hostemq;
dictum manu prostravit fortissima. In Occi-
dentali autem, non ita pridem sævire coepit
Rex ille, vt solenni formula audit, Christia-
nissimus; cujus milites quam horrenda crude-
litatis

litatis exempla in nostros edant , vix verbis ex-
primi potest. Dum igitur ubiq; locorum vel
de bellis ipsis , vel de eorum apparatu agitur ,
placuit & nobis bellum aliquod movere ; non
beluinum , sed bellum ; non inimicum , sed ami-
cum ; non amaræ mortis , sed bonæ sortis ; non
tollens , sed extollens. Et cum de hac ipsa ma-
teria ante nos plurimi profundioris doctrinæ
viri prolixè egerint , vitio nobis vertet nemo , si
ex illorum scriptis quædam ad institutum no-
strum factura apicularum more delibaverimus.
Siat autem Lector Benevolus , tribus nos
præsentem disputationem inclusuros esse ca-
pitibus :

I inscribetur de belli *ὀνοματολογία* atque
definitione.

II de variis divisionibus ; & denique

III de quæstionibus quibusdam controver-
sis , cum præsentique materia cognitionem
habentibus. Deus igitur adsit hisce nostris co-
natibus , ut felicem nanciscantur finem !

C A P.

CAPUT I.

De belli ὀνοματολογία atque definitione.

§. I.

IN evolvenda belli etymologia non una auctorum est sententia. Aliis quippe placet, bellum habere suum ortum à Belo, non quidem à primo isto Assyriorum Rege & Nini parente; neque à Belo cognomino Prisco, Epaphi vel (ut quidam volunt) Neptuni & Lybies filio, sed à Belo Phoenicum Rege, Viro scientiæ militaris peritissimo: de quo aliàs referunt, quod primus gladium ferreum invenisse dicatur. Alii putant, bellum esse dictum per ἀνὴφρασον, quasi minimè bellum, quod scilicet bellum nihil aliud sit, quam lerna, sentina vel cumulus omnium malorum: Ad modum forsant eum, quo Parca à Poëtis per ἀνὴφρασον dictæ sunt à parcendo, quod minimè parcant viventibus, & lucus, quod minime luceat: Alii, quod Festo & ejus asseclis placet, derivant à belua, quod beluarum quasi more homines inter se sæviunt & mutuo se conficiant laniatu; quo respexisse haut dubie videtur ille Poëta:

Pax homines, sævas trux decet ira feras.

Alii quarunt originem in vocabulo Græco βέλῳ, quod ἀπὸ τῆς βάλλειν jacere deducitur, quia scilicet telis vel jaculis bella geruntur: Alii ab eo, quod sit bellum i. e. bonum intuitu finis, pacis, cujus gratia bellum solet institui, quorum sententiæ quadantenus adstipulari videntur *Bocerius lib. 1. de bello cap. 3. not. 2.* & *Obrechtius th. 9. §. seqq.* dum scribunt, bellum diverso respectu & bonum & bellum, & rursus, neque bonum, neque bellum nominari posse: Bonum appellant ratione finis, quia pacem & tranquillitatem persequitur,

tur, & vim ac injurias hominum coercet; Malum vero vocant propter incommoda & mala, quæ in eo proveniunt: addunt porrò, bellum non per se, sed per accidens esse malum, quia per se non propter malum, sed bonum suscipitur & geritur; per accidens vero fieri, ut multa mala in eo eveniant. Alii denique, quorum sententia recepta est, statuunt, vocabulum bellum natum esse à duello: antiqui enim duellum ante dicebant, quod postea bellum vocarunt. Quid verò licentius, quam quod hominum etiam nomina contraherent, quò essent aptiora? nam ut duellum bellum, & duis bis; sic Duellium eum, qui Poenos classe devicit, Bellium nominarunt: cum superiores appellati essent semper Duellii; & hujus quoque sententiæ propugnatores extiterunt *Varrò Lib. 6. De Lat. ling. Scal. lib. 3. Poet. cap. 90. Hug. Grot. de J. B. & P. lib. 1. cap. 1. not. 2.*

§. II. Hebræis dici solet bellum מלחמה & מלחמה à radice מלח quod significat vesci, edere, pugnare, cedere sive id fiat gladio sive dentibus. Et hujus denominationis sequentem reddunt rationem, quia in bello multa eduntur cædes. Græci autem ad designandum bellum utuntur vocabulo πόλεμος , quod juxta Lexicographos & in specie Scapulam multiplex habere dicitur etymon: nimirum, quidam putant, vocem hancce compositam esse ex πολις & αἶμα , ut sit quasi πολύαιμα . Alii statuunt vocabulum hoc dictum $\text{ὡς εἰς τὸ πᾶς πόλεις μείων}$ à minuendis urbibus: nonnulli à πάλαιμη palma, quod palmis partes hostiles pugnare soleant; secundum alios autem vocatur πόλεμος à πολεῖν (quam sententiam fovet & Scapula) i. e. à vertendo, quod videlicet multi casus variæque rerum conversiones fiant in bello, cuicunque sententiæ aliquis subscripserit, per nos licet.

§. III.

§. III. Etymologiam excipit Homonymia atq; Synonymia. Missis autem acceptionibus iis, quas Flacius ex codice Sacro eruit, & clavi scripturæ inferuit, Vox belli in foro Philosophico duobus præcipuè modis usurpatur: (1) pro armata duorum exercituum pugna actuali: (2) pro duorum exercituum dissensione, quæ à pugna & conflictu est vacua. Hoc loco præscindimus quasi ab utraq; acceptione.

§. IV. Synonymia propriè & in rigore Logico sumta non datur; vulgo tamen pro Synonymis habentur bellum, prælium & certamen, revera autem non sunt. Cum *bellum*, referente *Ausonio Popma Frisio tract. de differ. verborum*, significet totum hoc tempus, quo manet dissensio hostilis etsi cessetur à conflictu, aut induciæ intercedant. *Prælium* est, cum acies utrinque congregiuntur. Hinc *Liv. lib. 9.* dicit, quod populus Romanus etsi nullo bello, multis tamen præliis victus sit. *Certamen* vero est vox generalis, quia non solum armis, sed & verbis certare dicimur.

§. V. Explicatis hoc modo illis, quæ belli *ἑνοματολογίαν* concernunt, jam ad illius nos convertimus definitionem, quæ à variis, variè, à paucis bellè fuit tradita. Cum *Alcubusio* quidam definiunt ita: bellum est actio hostilis ad injuriam propulsandam vel vindicandam à magistratu vi armisque contra hostes pacis retinendæ vel consequendæ causa legitimè suscepta & administrata. *Lieenthalio in Coll. polit. disput. 14. §. 1.* ita delineare placuit: Bellum est contrarium duorum publicorum exercituum justa & prudenter à magistratu pacis retinendæ vel consequendæ causa indicta contentio. Cicero sic describit: Bellum est certatio per vim. Dictis hisce definitionibus subscribere nos minimè possumus, cum inadæquatæ sint suo definito: priores quippe duæ nimis angustæ sunt, nec nisi bello justo atque legitimo convenire possunt; posterior vero nimis lata est, & privatis
quo-

quoque quibusvis dimicationibus, quæ itidem per vim fiunt, competit. Et ejusdem tenoris est illa, quam protulit. *Hug. Grot. de Jur. B. & P. cap. 1. num. 11.* Bellum est status per vim certantium, qua tales sunt. Impingunt igitur singulae definitiones jam citatae in regulam istam Philosophicam: *definitio nec latior, nec angustior sit suo definito.* Nos salvis aliorum doctorum sententiis sequentem in modum definimus: Bellum est status eorum, qui cum imperio sunt, per vim concertantium, qua tales sunt. Ut mens nostra cuius pateat, verba definitionis breviter perlustrabimus: Dicitur autem (1) quod bellum sit *status*, ad innuendam differentiam prælii & similium certaminum, quæ consistunt in ipso actu per vim certandi. Notum quippe est, bellum non solum in ipso actu confligendi & per vim certandi, sed & in statu ac respectu illorum ad invicem, qui certant & dissident inter se, consistere. (2) *eorum, qui cum imperio sunt.* hisce verbis indicatur causa efficiens principalis, quæ est Magistratus, & quidem politicus, non vero Ecclesiasticus, quia hic totus Ecclesiæ inservire, nec secularibus negotiis se immiscere debet. *Sacerdotis enim, dicit Chrysostomus, est, populum monere, qui gladium tenet mentis, non Martis.* (3) *Concertantium per vim* ad excludendas dissensiones animorum & litigia verbis, scriptis & modis aliis exorta. (4) denique *qua tales sunt.* Hæc verba addita sunt, ut ostendatur, non omnem statum per vim certantium esse bellum: quoniam & induciæ sunt status certantium per vim, non tamen propriè bellum, sed illum solummodo, quo per vim certantes se invicem respiciunt quales.

CAP.

CAPUT II. Sistens varias belli divisiones.

§. I.

Ordinis à nobis in præfenti materia instituti memores hocce Capite unam atque alteram belli exhibebimus divisionem. Dividi autem solet pro diverso considerandi modo multifariam. Et quidem (1) *ratione objecti* in bellum, quod cum vicinis, & istud, quod cum remotioribus geritur, quorum hoc eò tutiori atque feliciori peragitur modo, quò vicini sunt amicabiliores, liberiolemque per suas regiones concedunt transitum; illud vero periculosius & funestius plerumque. (2) *Ratione subjecti* in id, quod est in causa propria, & istud, quod est in causa communi: illud suscipitur ex causis unam rempublicam concernentibus, hoc ex iis, quæ attingunt plures; Et, si commune fuerit periculum, absque dedecore nemo deferere potest eum, quo cum iniit foedus aut alio societatis jure conjunctus est: (3) *Ratione loci* in terrestre & Navale; illud ab iis instituitur militibus, qui terra ineunt certamen, vocanturque vel equites vel pedites. Illorum exercitus vocabulo Gallico & nobis recepto dicitur *Cavallerie*; horum verò *Infanterie*. Hoc autem scilicet navale est eorum, qui mari pugnant, & requirit insignem apparatus navium instrumentorumque nauticorum. (4) *ratione temporis* in continuatum atque interruptum. Posterius præ priori eligendum videtur, cum in eo vires debilitatas vel amissas restaurare atque recuperare liceat facillimè. (5) *Ratione finis* in offensivum, quod solius defensionis causa suscipitur, & defensivum, quo quis injuriam sibi illatam vindicat. Sepositis autem hisce divisionibus omnibus sub disputationis incudem revocabimus illam, qua bellum dispescitur in justum & injustum.

§. 2. Justum bellum in genere dicitur illud, quod ab isto, quem penes est bellandi potestas, justis de causis, intentione & modo legitimo suscipitur. Verba hæcæ quatuor nobis sistunt consideranda: (I.) Illum, qui potestatem bel- ligerandi habet. Neque enim, dicente Lipsio, cuilibet fas est, aperire belli portas, sed interest, quibus causis, quavè auctoritate homines bella gerenda suscipiant. Pro diverso igitur rerum publicarum statu penes diversos quoque belli- gerandi est potestas: In Regno quippe penes Regem, in Ari- stocrazia penes optimates, in Politia penes populum, in Re- publica mixta e. g. ex Regno & Aristocrazia vel penes unum vel penes optimates uno plures, vel penes unum & optimates simul; De imperio nostro Romano-Germanico videatur Capitulatio Caroli V. & Capitulatio Ferdinandi III. Art. XI.

§. 3. Cumque multum intersit, an quis justam habeat bellandi causam, nec ne; quam si habuerit, Politici omnes svadent, eam militibus sedulo esse inculcandam, ut cogno- scant, se bona conscientia hoc vel illo bello arma atque gla- dios contra hostem posse stringere & sanguinem humanum fundere: quo respexit haut dubie Propertius dum lib. 4. Eleg. 6. ita canit:

*Frangit & attollit vires in milite causa
quanisi justa subest, excutit arma pudor.*

Atque hæc quoque est ratio, cur in descriptione belli justii dixerimus (II.) *justis de causis*. In scholis autem Politicorum tres vulgò statuuntur belli justii causæ justæ. (1) sui suorum- que ut & confœderatorum seu sociorum defensio: (2) inju- riæ vindicatio; & denique (3) rerum ablatarum recuperatio. De singulis ordine, sed breviter.

§. 4. *Prima* justa causa est sui suorumque ut & socio- rum defensio. Ejusmodi enim bellum non tantum justum, sed & necessarium est, cum vim illatam vi propulsamus, in- quit

quit *Cicero pro Milone*. Hoc namque & ratio doctis & necessitas Barbaris & mos gentibus & feris natura ipsa præscripsit, ut omnem semper vim, quacunq[ue] ope possent, à corpore, à capite, à vita sua propellerent: Hinc & bestia pro suo partu ita pugnant, ut vulnera excipiant, nullos impetus, nullos casus reformident. Quod autem non solum pro nobismet ipsis, sed & pro sociis pugnandum sit, agnoscit gentilis Philosophia scilicet purioris quasi parens *Aristoteles Rhet. ad Alex. c. 3.* ubi ita inquit *ὄν ἀδικαμένους ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμεῖν ἢ ὑπὲρ συγγενῶν ἢ ὑπὲρ εὐεργετῶν ἢ συμμάχους ἀδικαμένοις βοηθεῖν. Oportet injuriam passos pro se ipsis arma capere aut pro cognatis aut pro beneficis, itemque sociis injuria affectis auxiliari.* Huc quoque facit illud, quod Ambrosius profert, fortitudo, inquiens, quæ in bello tuetur patriam à barbaris vel domi defendit infirmos, vel à latronibus socios plena justitiæ est. Hisce addit calculum Hugo Grotius dicens: *subditis proximi imò pares sunt in hoc, ut defendi debeant Socii, in quorum fœdere comprehensum id est sive in tutelam & fidem aliorum se dederint sive mutua consilia pacta sint.* Et juris omnino naturæ est, pacta cum altero semel facta servare; qui vero irrita reddit pacta, mutuum inter homines tollit commercium.

§. 5. *Secundam* causam justam vocavimus injuriæ vindicationem. Sciendum vero hoc loco est, non ob quamvis, sed ob gravem magnique momenti injuriam bellum publicum esse instituendum: scilicet quando Tyrannus aliquis sacra Dei violat & religionem Christi funditus eradicare intendit aut vi armata irrumpit urbes & pagos devastandò, tunc magistratus tenetur bellum instituere & hosti obsistere, factamque hoc modo injuriam in tempore vindicare, juxta illud *Arist. Rhet. ad Alex. c. 1.* *ὄν καιρῶν ὡδραπεπλωκῶν αἰμύνασθαι τῆς ἀδικήσασσας. Par est, ut de iis tempestive ultio-*

nem capiamus, qui nos ante injuria lacefferunt. Quod si vero leviores fuerint injuriæ, satius nonnunquam agit magistratus, si jure suo aliquantisper cedat: *nam æque apud bonos miserum est occidere, quam perire, nec victis, nec victoribus unquam solida stetit armis voluptas Tacit. lib. 1. & 2. Hist.*

§. 6. Tertia causa est rerum ablatarum recuperatio; si videlicet non datur alia via, qua quis ea, quæ hostis abstulit, recuperare possit, bellum rectissime instituitur. Ita justum hodie est bellum Imperatoris atque Ordinum imperiû adversus Regem Galliæ. Sed progredimur ad alia.

§. 7. Additur (III) justa intentio: hæc ipsa attenditur, si vel solius pacis in republica stabiliendæ, vel injuriæ justè vindicandæ, vel deniq; amissorum bonorum recuperandorum gratiâ susceptum fuerit bellum.

§. 8. Denique (IV) modi legitimi fecimus mentionem, quod & ille probè sit observandus: ut autem modus belli sit legitimus, inter alia requiritur (I) seria & devota Dei invocatio pro felici armorum successu & prospero rerû eventu consequendo; quam multum enim interfit in ejusmodi casib⁹ dubiis preces ad Deum fundere, sequens ostendit historia: De Theodosio Imperatore narratur, quod aliquando, cum pugnaturus esset contra Eugenium & Arbogastem, qui exitium minabantur Christianæ religioni, tota nocte ad Deum preces miserit, & inter alia hisce usus fuerit verbis: *Ubi est Theodosii Deus?* manè iterum aciem instruxerit, ubi in ipsa pugna vehemens ventorum procella hostium & tela & jacula non solum impediit, sed & in ipsos retorsit, atque sic victoria potitus est Theodosius. Et hoc est ipsum prælium, de quo Claudianus quondam cecinit:

*O Nimum dilecte Deo, cui militat ather,
Et conjurati veniunt ad classica venti.*

(2) de-

(2) deliberatio maturè instituenda cùm viris rei militaris maximè peritis pro removendis atque evitandis in tempore adversis. Conditionem hancce elegantissime inculcat Lipsius lib. V. Polit. hisce verbis: *Quid sine consiliis omnis belli apparatus? Fumus: quid viri? funus.* Antequam igitur aliquis bellum gerere secum constituit, perpendere probè jubetur mala bellum ordinariè concomitantia: deinceps examinet opes viresque suas, an sufficientes sint ad inceptum bellum continuandum: denique cogitet secum, an ejusmodi exercitum sibi comparare possit, qui neque fortitudine, neque stratagematibus cedat hosti, & quæ sunt hujusmodi requisita plura alia. Huc referri quoque solet (3) clarigatio, quæ est legitima belli denunciatio; & hæc fit vel per facialem, qui à principe mittitur ad bellum hosti denunciandum & jure Legatorum fruitur vel per literas. *vid. Colleg. MSS. Polit. Celeberrimi Schmidii Magnifici Domini Pro-Rectoris, Fautoris ac Patroni nostri plurimum colendi.* Fit aliàs alio quoque modo v.g. Tubæ tympanorumve sonitu, *durch Trompeten Schall / Anblasung einer Stadt oder Pauken Schlag /* vel vexilli Martialis ostentatione *durch Auesteckung einer Blut-Fahne /* hosti redduntur signa.

§. 9. Hæc de bello justo; pauca nunc etiam in medium proferemus de injusto. Puto autem ex jam dictis de bello justo constare cuius facilè posse, quid sit bellum injustum. Est scilicet illud, quod à persona non legitima, ex causis injustis, ex mala intentione modoque vituperando suscipitur. Et cum oppositorum eadem sit ratio, hinc itidem quatuor essent perpendenda: nempe (1) persona illegitima (2) Intentio mala (3) modus vituperandus & (4) causæ injustæ. Cum autem priora tria membra ex superioribus deduci facile possint; quartum solummodo tribus, quod ajunt, verbis adhuc considerabimus.

§. 10. Injustarum belli caufarum nomine veniunt nobis inprimis dominandi libido seu ambitio & avaritia: prioris nimirum libidinis, quæ multorum animis infidere solet, exemplum luculentissimum deprehendimus in Alexandro M. qui, referente Seneca *ep. 94*, libidinem dominandi causam belli habebat, & maximam gloriam in maximo imperio putabat, agebat eum furor aliena devastandi, & ad ignota mittebat non contentus tot civitatum strage, quas aut vicerat Philippus, aut emerat. Quem dominandi pruritus, dicto Alexandro exprobrabant Scythæ hisce verbis: *Si Diî habitum Corporis tui aviditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet, altera manu orientem, altera occidentem contingeres.* Curt. *lib. 2.* quod ipsum de moderno Galliarum Rege asseri quoque potest jure summo. De posteriore autem scilicet avaritia satis superque constat, quod sola à multis belli causa statuatur, dum sorte sua unus atque alter non vult esse contentus. Hinc Boëthius & verè & concinnè dicit quodam loco, tam diu tacuisse classica, quamdiu pretiosa latuere pericula, aurum, gemmæ, &c. morbo hocce laborasse quondam Romanos, ostendit *Petronius Arbiter* sequentibus versiculis:

*Orbem jam totum victor Romanus habebat
Quà mare, quà terra, quà sidus currit utrumque
Nec satiatas erat gravidis freta pulsa carinis
Jam peragrabantur, si quis sinus abditus ultra
Si qua foret tellus, quæ fulvum mitteret aurum
Hostis erat. —*

§. 11. Stabilito sic bello justo, dispiciendum nunc quoque erit de illius apparatu, in quo consistat. Consistit autem (1) in *pecunia* legitimo modo acquisita vel acquirenda, qua milites conducuntur, conductique sustentantur: Est enim illa bellorum quasi nervus, fatentibus tantum non
omni-

omnibus Politicis. Sicuti autem constat juxta firmam Medicorum sententiam, hominem sine nervis non posse ambulare: ita & bellum progredi sine pecunia nequit sive exercitum sive hostem in tuearis, utrobique auri fructus est uberimus: Istum in officio continet, obedientem, fidelem, alacrem atque strenuum reddit; hunc quoties pecuniaria machina non prostravit? perdidit? quot urbes non evertit? & nihil tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecuniâ possit. Quot Castella non dejecit, in quæ modo asinus auro onustus ascendere potuit, juxta apophtegma Philippi Regis Macedonum. Exempla nisi essent obvia atque experientia ipsa omnis ætatis pæne innumera suppeditaret, afferre possem plurima, sed cum certitudo dictorum, radiis solaribus quasi perscripta videatur, merito iis supersedemus. Contra vero si vacuum deprehenditur in crumena, cadunt illa omnia minimeque sunt expectanda, quorum antea fecimus mentionem.

(2) In *commeatu*. Commeatus nomine hoc loco indigitamus illud, quod Germani vocant **Proviand**; & comprehendimus illo omne id, quod ad vitam sustentandam militibus est necessarium e. g. panis, frumentum, caro, vinum, cerevisia, vestes, &c. Hujus rei defectu exercitus splendidissimi fuerunt consumti, benè igitur ait Vegetius, sine ferro vincitur, qui frumentum, necessariaque non praparat. Ut autem exercitui nunquam desint necessaria vivendi media, exstruuntur ædes frumentariæ, i. e. **Magazin-Häuser**. (3) In *armorum preparatione*. Per arma intelligimus omnia instrumenta bellica, quibus ad vim inferendam, aut illatam propulsandam cominus vel eminus, offensivè vel defensivè uti possumus: Aquæ sunt illa duplicis generis: Alia portatilia, alia vectilia: Illa sunt minoræ, ut gladius, machæra, scutum, ensis falcatus, hasta, acinaces

naces, jacula, sclopeta &c. quæ secum semper portant milites; hæc verò scilicet vectilia sunt tormenta, seu machinæ fulminares graviore; appellanturque alias *Mauerbrecher / ganze Carthaunen / halbe Carthaunen / Feuer-Mörzel / Feldstücke / Falkenet / Feuerkugeln / Schanzkörbe* & quæ sunt alia ejusmodi instrumenta, de quibus evolvi potest *Andreas Reiters Kriegs-Ordnung* / it. *Georgii Andree Bocklers Schola militaris moderna*. Denique (4) *in militum cura*. Cumque in genere sint vel primarii vel gregarii; hinc pro diverso illorum ordine diversa etiam desiderantur atque requiruntur. In primariis, quibus intelliguntur duces & officiales, esse debet (a) *scientia rei militaris*, ut expediti sint in omnibus suis actionibus, felices in inveniendis consiliis salutaribus, celeres in conficiendo, sagaces in stratagematibus excogitandis. (b) *virtus*. Nam quia primarius miles reliquorum quasi exemplar esse debet, conspicuus quoque sit quoad mores suos, quo milites ad imitationem incitentur: in primis elucescat pietas, temperantia, fortitudo, severitas clementia temperata, prudentia, alacritas, & quæ sunt alia. (c) *Auctoritas*; Ubi hæc non est, ibi nec timor est hostium, nec militum. Hancce autem facile aliquis sibi comparabit, si prælaudatis virtutibus probè fuerit instructus. In gregariis verò requiritur, ut sint corporis robusti, celeres atque expediti, patientes famis & sitis, frigori & calori assveti, tolerantes vulnerum, armorumque tractatorum periti, amantes civium atque patriæ, metuentes legum, & observantes ducum, cupidi honoris, animosi, & cauti in periculis adeundis. Vid. *ante cit. Colleg. Schmid.*

§. 12. Conscriptis militibus instituenda est lustratio, quam præcedere debet exercitium militare, quod consistit partim in præceptis, partim in exercitatione: Præcepta tradun-

duntur de peritia & scientia rectè utendi armis, vim inferendi, ictus depellendi, hostem adoriendi, mœnia expugnandi, obsidentes depellendi, ordinem militare servandi &c. Exercitatio bellica est actionum bellicarum, quarum demonstratio facta est, usus in quolibet armorum genere inter Pedites & Equites.

§. 13. Hisce omnibus rite constitutis addi solet iuramentum à militibus præstandum. Dicendum nunc etiam aliquid esset de variis militum pœnis, privilegiis, captivitate &c. At verò quia instituti ratio non permittit, relinquimus ulteriorem & accuratiorem deductionem iis, qui vel experientia vel lectione vel relatione majorem sibi compararunt belli notitiam, & convertimus nos ad

CAPUT III.

Exhibens controversas quasdam quæstiones.

QUÆST. I.

An Stratagemata in bellis liceat adhibere?

NON una pro decidenda hac quæstione auctorum est sententia: Alii defendunt negativam sequentibus inducti rationibus: (1) quia fallere proximum non est licitum, & pugnat illud cum præcepto octavo. (2) Quia contra jus & fas est occulte hominem aggredi: & veri potius militis est non fraude, sed palam & armatum eundem ulcisci. *Tacit. Lib. 2. annal.* Alii, cum quibus & nos facimus, amplectuntur affirmativam, & ad rationes antea adductas respondent, quod hosti, propter pericula summa, quæ ipse nobis quibusvis modis struit, liceat itidem sive apertè sive occultè ob-

C

viam

viam ire, eidemque resistere, sicut ex communi hominum quasi sensu Virgil. *lib. 2. Æneid.*

Dolus an virtus, quis in hoste requirat?

Nihil enim gloriosius bono duci, quam suorum citra cædem & sanguinem hostem cedere, & sine periculo victoriam comparare. Consentit nobiscum hac in re biga venerandorum Ecclesiæ Patrum Augustinus & Ambrosius; quorum ille dicit: Cum bellum justum suscipitur, utrum apertè quis pugnet, an ex insidiis, nihil ad justitiam interesse. Hic verò fraudem usurariam adversus hostes legitimam pronunciat: ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere, sine ferro dimicat, qui usuram flagitat; & concludit tandem: ubi jus belli, ibi etiam jus usuræ. Imò in codice sacro hujus rei deprehendimus exempla: Abrahamus divisit exercitum & hostem securum occupavit *Genes. XIV. v. 13.* Idem fecit populus Israëliticus, cum obsideret Benjamitas. *Jud. XX. v. 29.* Et Deus ipse mandat Josuæ ut urbi Hai insidias struat, *Jos. VIII.* Davidem à tergo Philistæos adoriri jubet: *2. Sam. V. v. 23.* Interim quod ad prudentiam militarem attinet, hæc observanda est cuius cautela, ne stratagema aut dolus, antequam perpetratur, hosti patefiat, sed celanda & clam habenda sunt omnia. Sicuti fecerunt Metellus & Mauritius, quorum ille tunicam suam flammis se traditurum; Hic pileum suum non retenturum dixit, si nosset arcana illum sua scire. Ceterum pro decisione quæstionis distingvendum esse ducimus inter stratagemata, quæ sunt contra datam fidem, & ea, quæ salva & integra fide data atque Imperatoris dignitate patrantur. Removemus igitur illam vilem & abjectam dimicandi rationem, qua quis hostem tollit veneno vel alia arte veteratoria.

QUÆST.

QUÆST. II.

An ſuadendum Principi vel Duci, ut ipſis præliis interſit?

PRO ſententia negativa urgeri ſolent ſequentia: (1) quia lucerna populi non eſt extingvenda, quod facile fieri poſſet, ſi princeps interſuerit prælio; ex cujus interitu maximum ſapius oritur incommodum juxta verba Ægeſyppi *l. 5. cap. 30. in milite unius fors eſt, in Imperatore univerſum periculum.* Atque hæc haut dubiè fuit ratio, cur populus Iſraëliticus Davidi nollet concedere, ut ad pugnam egrederetur contra Abſolonem, uti videre licet *2. Sam. c. XVIII. v. 3.* (2) Obſtare videtur, principemque à prælio deterrere poteſt modernus tormentorum, bellicorum uſus, quibus à viliffimo & abjectiſſimo ſervo vel experientiſſimo heros necari poteſt. Sententiam autem affirmativam evincere ſequentes videntur rationes: (1) Quod Deus ipſe jubeat duces præfectos, ſi pugnandum ſit, in prima acie conſiſtere. *Deut. X.* (2) Quod princeps ſua præſentia militibus robur, vires, atque animum novum inſpiret. *Si enim*, inquit Curtius *lib. X. vident ducem ſuum milites, vehementius & ipſi in prælia ruunt.* (3) Quod præſentia Ducis fugam exercitus ſapiffimè reprimat, victoriæque cauſam porrigat; & quæ ſunt innumera commoda alia. Nos in decidenda hac quæſtione diſtinctè procedimus: (1) Si princeps eſt animo forti & heroico. (2) Proſpera utitur fortuna, diſſuadendum illi non eſt, quò minus in prælium ſe conferat, & ſi non prælio ipſi interſit, adlit tamen, præſertim ſi ſtatus imperii aut ſalus provinciarum indiffimine vertitur. Hoc modo milites magis excitantur ad pugnandum, & res

ipsa sæpius succedunt felicissimè. Sin verò ille fuerit timidus, pusillanimis & à fortuna bellica desertus maneat domi, ne timiditate sua se & totum exercitum objiciat periculis.

QUÆST. III.

*An in bello pedites equitibus, an vero equites
peditibus præferendi sint?*

IN favorem equitum afferri solent hæ rationes: (1) Quia in campis & pugnis citò parant victoriam: (2) Ad fugandum & persequendum hostem paratiores sunt atque promptiores. (3) In equitibus præcipuum quasi robur situm est: sicuti hoc ipsum asserit Aristot. *l. 4. Polit. c. 13.* dum inquit, apud antiquos omne robur belli in equite fuisse. Nostra quoque ætate constat, equitum robore plus sæpe fuisse effectum, cum in acie hostili perfringenda, tum in ipsis hostibus aut opinione celerius circumveniendis, aut ab iis commeatu & auxiliis avertendis. Pro peditibus autem sequentia militant ratiocinia: (1) Quod ubique profint & quolibet in loco certare queant. Multa quippe loca penetrare possunt, ad quæ equitibus pervenire non licet: cujusmodi loca sunt montes, sylvæ, vales & paludes. (2) Quod minoribus sumtibus possint comparari atque nutriri, quam equites. (3) Quod pedites in acie rite collocati longe facilius equitum ordines perturbent atque frangant, quam ipsi ab equitibus divelli queant. Quod ipsum variis deduci posset exemplis, nisi experientia quotidiana testaretur. Vir quidam Celeberrimus datam quæstionem sic determinat: Quod equites præferendi sint peditibus respectu prælii tanquam par-
tis

tis belli , pedites vero præferendi veniant Equitibus respectu universi belli sive omnium actionum bellicarum. extra prælium. Deinde ratione loci datur aliqua distinctio : nimirum si loca sint montosa vel in via , major est utilitas peditum, quam equitum, sin vero loca fuerint plana & expedita , prævalent equites. Exinde patet , nihil certi posse statui, quinam præferendi sint, cum utriusque in bello maxime sint necessarij , qua sententia acquiescimus præsentique disputationi imponimus

F I N E M.

Corollaria.

1. **M**ulti, qui latina loquuntur , non semper latine loquuntur.
2. Mos iste , quo pueri in Scholis ad unguem sine sensu recitare tenentur Grammaticam , rejiciendus est.
3. Lingvæ Græcæ atque Hebraicæ notitia Studiosis Theologiæ maximè est necessaria.
4. Poëtarum Lectio meritò est commendanda.
5. Poëtæ atque Pictores ex vulgi sententia

C 3

eodem

eodem gaudere dicuntur fingendi privilegio.

6. Inter Rhetorem atque Oratorem magna est differentia.

7. Rhetoricæ Profanæ non nisi tria statuenta sunt causarum genera.

8. Historia de Johanne VIII. Papa, dixerim potius Papatrice, quod pepererit, est verissima; quicquid etiam contra ogganniant Pontificii.

9. Qui negat Logicam esse scientiam de arte inveniendi conclusionem scibilem vel probabilem, genuina, ut mollius loquamur, Analyticæ præcepta ignorat.

10. Rectius faciunt, qui in Logicis Dialecticam præponunt Analyticæ, quam qui postponunt.

11. Metaphysica certo modo versatur circa omnia.

12. Metaphysica est certa ab aliisque disciplinis distincta, contra Amesium.

13. En-

13. Entis Conceptus in ordine ad inferiora neque univocus, neque æquivocus est, sed communis ab uno ad unum.

14. Essentia atque existentia differunt & non differunt.

15. Tria rerum naturalium juxta communem Peripateticorum sententiam statuuntur Principia.

16. Obscuratio solis tempore passionis Christi suborta maxime singularis fuit atque extraordinaria.

17. Arithmetica rectissimè statuitur Mathematicos fundamentum.

18. Nullum Studium Mathematico est jucundius.

19. Demonstrationes Mathematicæ sunt accuratissimæ.

20. Summum bonum absolute spectatum hac in mortalitate non cadit in hominem.

21. Qui mendacium loquitur, non illicò mentitur.

22. Du-

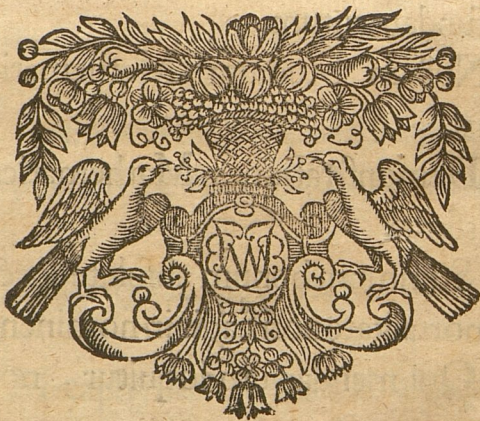
22. Duellantes minimè dicendi sunt fortes.

23. *Αυτόχειρ* meritò dicitur homo pessimus, utpote qui recusat honeste vivere, cum velit plane non vivere.

24. Politicus bonus aliquis esse nequit, qui non sit Ethicus.

25. Homo ob sociabilitatem sibi à natura quasi inditam abhorrere debet à vita solitaria.

26. Politica sistit nobis bene beateque vivendi rationem in societate civili.



63158

AB 63158

ULB Halle
002 422 263

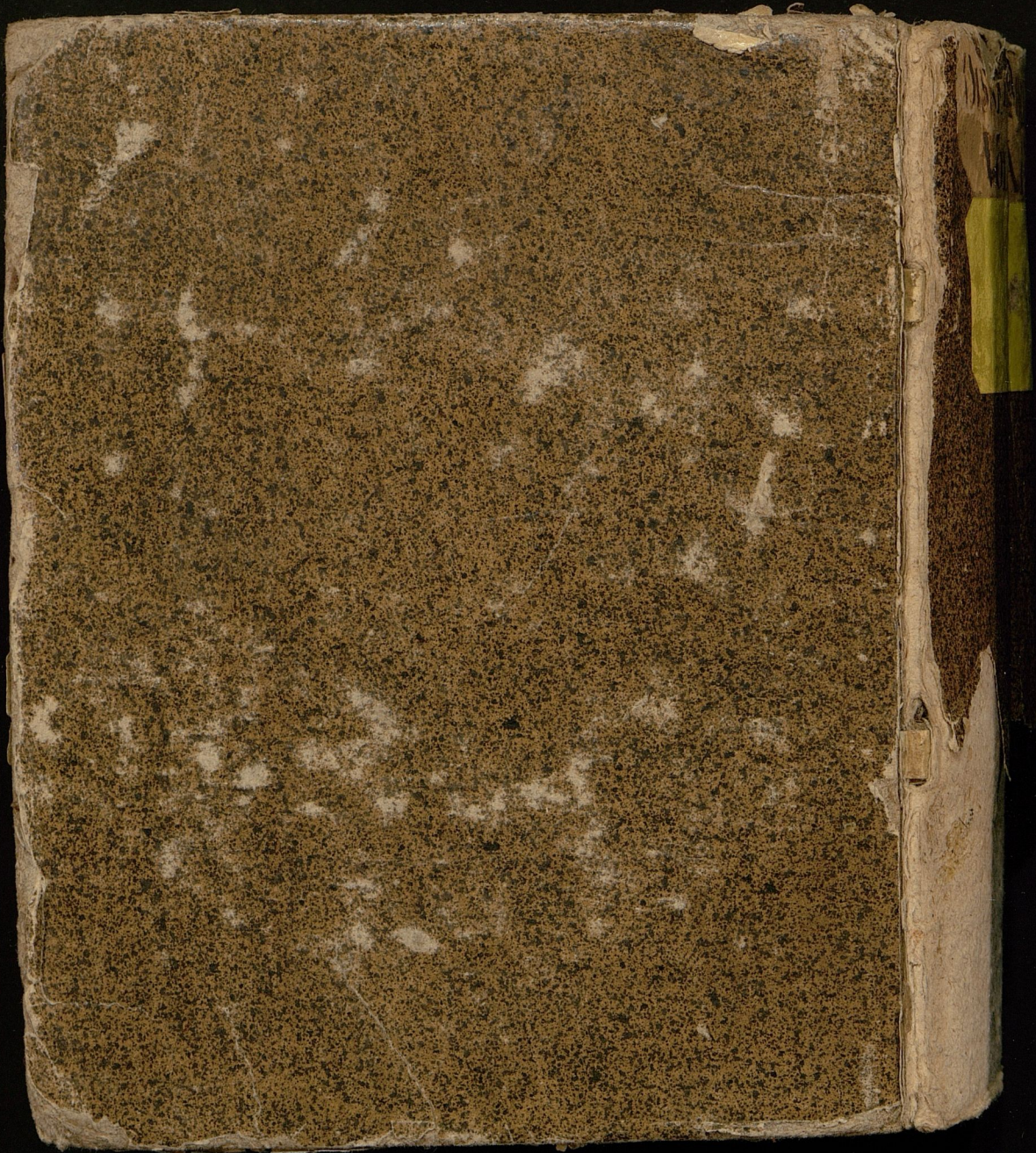
3

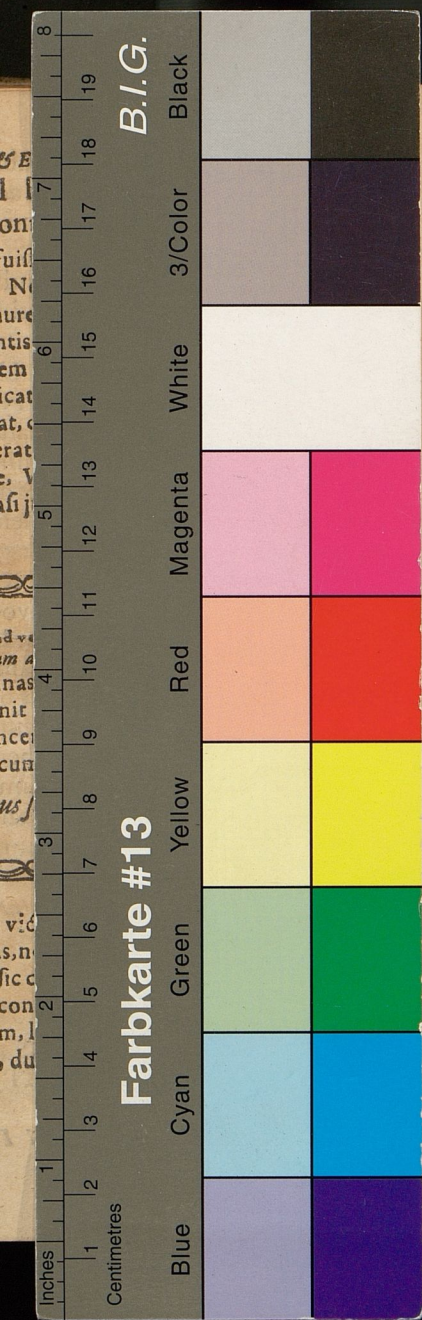


86

VD 17







DISPUTATIO POLITICA
De
BELLO,

quam
sub Sceptro Academico
Serenissimi Principis ac DOMINI,
DN. JOHANNIS WILHELMI,
DUC. SAX. JUL. CLIV. & MONT.

&c. &c.

Indultu Amplissimæ Facultatis Philosophicæ

PRO LOCO

in Eadem more majorum rite obtinendo,
publicæ Doctorum disquisitioni subicit

M. JO. FRIDERICUS *Horn/*
Pedestrium Copiarum Serenissim. Duc. Saxo-Vinariens.

vocatus Concionator,

RESPONDENTE

CHRISTOPHORO HEINRICO *à Rayn/*
Equite Misnico.

horis loco confvetis

ad d. Febr. 10. M DC LXXXIX.

JENÆ,

Litteris N I S I A N I S.

